

Lèxic i Gramàtica

Codi: 105827

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2503998 Filologia Catalana: Estudis de Literatura i Lingüística	OB	2	1

La metodologia docent i l'avaluació proposades a la guia poden experimentar alguna modificació en funció de les restriccions a la presencialitat que imposin les autoritats sanitàries.

Professor/a de contacte

Nom: Jaume Mateu Fontanals

Correu electrònic: Jaume.Mateu@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: Sí

Grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

Cal tenir un bon domini instrumental de la llengua catalana, tant oral com escrit, i cal dominar també la normativa gramatical.

És important haver assimilat bé els continguts de morfologia lèxica (formació de mots) i de sintaxi bàsica de les assignatures de gramàtica descriptiva de primer curs.

Objectius

L'assignatura de *Lèxic i Gramàtica* consisteix en l'estudi de les relacions entre el lèxic i la sintaxi del català. Aquest curs forma part del grup d'assignatures obligatòries de la matèria "Llengua catalana: sincronia i diacronia".

OBJECTIUS FORMATIUS:

- ser capaç d'analitzar estructures sintàctiques bàsiques
- ser capaç de relacionar les propietats del lèxic amb la forma de les estructures sintàctiques
- ser capaç de distingir quins aspectes del significat lèxic són rellevants per a la gramàtica i quins no ho són
- ser capaç d'analitzar les propietats sintàctiques i semàntiques de diferents tipus de predicats i d'estructures argumentals
- ser capaç d'analitzar les propietats sintàctiques i semàntiques de frases fetes i altres expressions lexicalitzades del català
- ser capaç d'analitzar les propietats sintàctiques i semàntiques de la formació de mots (derivació i composició) del català
- ser capaç de distingir, a partir d'una teoria lèxica, quins mots són (im)possibles

Competències

- Actuar amb responsabilitat ètica i respecte pels drets fonamentals, la diversitat i els valors democràtics.
- Actuar en l'àmbit de coneixement propi avaluant les desigualtats per raó de sexe/gènere.

- Analitzar les principals propietats fonètiques, fonològiques, morfològiques, sintàctiques, lèxiques i semàntiques de la llengua catalana, evolució al llarg de la història i la seva estructura actual.
- Demostrar domini de la normativa de la llengua catalana, dels seus fonaments lingüístics i de totes les seves aplicacions en l'àmbit acadèmic i professional.
- Demostrar habilitats que facilitin el treball en equip.
- Fer lectures i interpretacions crítiques de textos.
- Fer treballs escrits o presentacions orals efectius i adaptats al registre adequat.
- Interpretar els factors polítics, socials i culturals que condicionen l'ús de la llengua catalana i la seva evolució al llarg de la seva història i en l'actualitat.
- Introduir canvis en els mètodes i els processos de l'àmbit de coneixement per donar respostes innovadores a les necessitats i demandes de la societat.
- Que els estudiants hagin demostrat que comprenen i tenen coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé es basa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda d'aquell camp d'estudi.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.

Resultats d'aprenentatge

1. Adequar els coneixements sobre les propietats internes i externes de la llengua a les diferents condicions d'ús.
2. Analitzar els principis de la semàntica lèxica que afecten l'estructura interna de les paraules i la seva combinatòria sintàctica.
3. Analitzar estructures lingüístiques.
4. Analitzar les estructures sintàctiques de l'oració simple, complexa, modalitzada i discursivament marcada.
5. Analitzar les propietats fonètiques, fonològiques, morfològiques, sintàctiques, lèxiques i semàntiques de la llengua actual que més problemàtica susciten.
6. Aplicar adequadament els coneixements adquirits per a l'obtenció de dades i el maneig de fonts documentals d'aplicació a l'estudi de la llengua i la literatura catalanes.
7. Aplicar els principis de correcció que requereix la llengua estàndard i els diferents registres i varietats.
8. Descriure els processos combinatoris de creació d'unitats lingüístiques.
9. Determinar tipus de registre sobre bases fonològiques, morfològiques, sintàctiques i semàntiques.
10. Distingir el gènere gramatical del gènere natural.
11. Distingir els factors gramaticals i pragmàtics que determinen la interpretació global de l'oració.
12. Fer treballs escrits i presentacions orals efectives i adaptades al registre adequat.
13. Identificar correctament les unitats lingüístiques.
14. Identificar el context en què s'inscriuen els processos històrics.
15. Identificar els factors pragmàtics que condicionen l'ús de les diverses estructures lingüístiques.
16. Identificar i descriure els processos de flexió, derivació, composició i lexicalització.
17. Identificar l'origen dels errors en l'ús de la llengua per parlants no nadius.
18. Identificar les idees principals i les secundàries i expressar-les amb correcció lingüística.
19. Interpretar textos en profunditat i aportar arguments per a fer-ne una anàlisi crítica.
20. Mantenir una actitud de respecte envers les opinions, valors, comportaments i pràctiques dels altres.
21. Planificar, organitzar i fer treballs en equip.
22. Potenciar la capacitat de lectura, interpretació i anàlisi crítica de textos literaris i lingüístics.
23. Produir textos escrits i orals amb correcció normativa.
24. Redactar comentaris de text amb sentit crític.
25. Solucionar els errors en l'ús de la llengua per parlants no nadius.
26. Treballar autònomament en l'estudi sincrònic i diacrònic de la llengua i la literatura catalanes.
27. Utilitzar recursos tecnològics (digitals i audiovisuals) per a l'adquisició del coneixement i les seves aplicacions en llengua i literatura.

Continguts

Segons la fitxa de la matèria *Llengua catalana: sincronia i diacronia*, els continguts que s'han de tractar a l'assignatura de *Lèxic i Gramàtica* són els següents:

- o La sintaxi com a projecció del lèxic
- o Selecció categorial i selecció semàntica
- o Estructura argumental i tipus de predicats
- o Aspecte lèxic i aspecte gramatical
- o Propietats sintàctiques i semàntiques de la derivació i la composició

CONTINGUTS DESGLOSSATS:

1. Introducció a les relacions entre el lèxic i la sintaxi

Competència lèxica i competència sintàctica. Informació gramatical de les entrades lèxiques. La sintaxi com a projecció de les dependències lèxiques. La redundància en els components lèxic i sintàctic. Sintaxi lliure i sintaxi lexicalitzada. Tipus d'expressions lexicalitzades. Frases fetes i concurrències lèxiques.

2. Lèxic i gramàtica

L'estructura argumental i la projecció dels arguments a la sintaxi. Predicats, arguments i adjunts. Tipus de predicats. La noció transcategorial de predicat. Selecció semàntica i selecció categorial.

Classes lexicosemàntiques de verbs. Anàlisi lèxica dels verbs i estructura semàntica: l'estructura eventiva. Aspecte lèxic (*Aktionsart*): estats, activitats, assoliments i realitzacions. Tipus d'estructures eventives. Relacions entre l'aspecte lèxic i l'aspecte gramatical. El concepte de delimitació com a propietat transcategorial.

Classes lexicosintàctiques de verbs. Verbs transitius, inergatius i inacusatius. Anàlisi lèxica dels verbs i estructura sintàctica: sintaxi lèxica de l'estructura argumental. Tipus d'estructures argumentals. Alternances de l'estructura argumental. Verbs lleugers i verbs plens. Formació lexicosintàctica de verbs: processos d'incorporació i conflació. Verbs possibles i verbs impossibles. Patrons de lexicalització: el pas del llatí al català.

Propietats sintàctiques i semàntiques de la formació de mots. Formació de mots derivats i l'herència de l'estructura argumental. Les nominalitzacions. Nominals de procés i de resultat. Noms complexos amb valor agentiu i instrumental. Mots derivats adjectivals: el cas dels adjectius en *-ble*. Formació de mots compostos i estructura argumental. Tipus de compostos. El català i l'anomenat 'paràmetre de la composició'.

Metodologia

El calendari detallat amb el contingut de les diferents sessions s'exposarà el dia de presentació de l'assignatura. Es penjarà també al Campus Virtual on l'alumnat podrà trobar la descripció detallada dels exercicis i pràctiques, els diversos materials docents i qualsevol informació necessària per a l'adequat seguiment de l'assignatura. En cas de canvi de modalitat docent per raons sanitàries, el professorat informará dels canvis que es produiran en la programació de l'assignatura i en les metodologies docents.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Exposició de temes	35	1,4	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 25

Pràctiques d'aula	17	0,68	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26
Tipus: Supervisades			
Discussió de textos de la bibliografia i resolució d'exercicis	19	0,76	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 25
Tipus: Autònomes			
Estudi dels apunts i de la bibliografia	40	1,6	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27

Avaluació

L'avaluació es farà a partir de:

- (a) Examen final: 50%
- (b) Exercicis d'anàlisi lexicogramatical: 20%
- (c) Treball en grup: 20%
- (d) Activitats complementàries: 10%

En el moment de realització de cada activitat avaluativa, el professor informará l'alumnat del procediment i data de revisió de les qualificacions. La nota mínima per a aprovar l'assignatura és 5.

La recuperació d'aquesta assignatura consistirà en una prova, que valdrà un 50%. Per poder realitzar-la s'hauran de complir les dues condicions següents: haver obtingut una qualificació mitjana igual o superior a 3,5 i haver estat avaluat de 2/3 parts de l'assignatura. La qualificació màxima global que es pot obtenir a la recuperació és de 5.

En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

En cas que les proves no es puguin fer presencialment s'adaptarà el seu format (mantenint-ne la ponderació) a les possibilitats que ofereixen les eines virtuals de la UAB. Els deures, activitats i participació a classe es realitzaran a través de fòrums, wikis i/o discussions d'exercicis a través de Teams, etc. El professor vetllarà perquè l'estudiantat hi pugui accedir o li oferirà mitjans alternatius, que estiguin al seu abast.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Activitats complementàries	10%	3,5	0,14	20, 27
Examen final	50%	1,5	0,06	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 27
Exercicis d'anàlisi lexicogramatical	20%	17	0,68	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27
Treball en grup	20%	17	0,68	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27

Bibliografia

Bosque, Ignacio. (1989). *Las categorías gramaticales*. Madrid: Síntesis.

Bosque, Ignacio. (2004). "Sobre la redundancia y las formas de interpretarla". Treball disponible en pdf al web personal de l'autor: <https://sites.google.com/site/ignaciobosquemunoz/>

Bosque, Ignacio i Javier Gutiérrez-Rexach (2009). *Fundamentos de sintaxis formal*. [cap. 5 "Léxico y sintaxis", pàg. 241-341]. Madrid: Akal.

Cabré, Teresa i Jaume Mateu. (1998). "Estructura gramatical i normativa lingüística: a propòsit dels verbs psicològics en català". *Quaderns. Revista de Traducció* 2: 65-81.

De Miguel, Elena (ed.). (2009). *Panorama de la lexicología*. Barcelona: Ariel Letras.

Demonte, Violeta (2006). "Qué es sintáctico y qué es léxico en la interficie entre sintaxis y léxico-semántica: hipótesis y conjeturas." *Signo y Señal* 15: 17-42. Article disponible en pdf:

<https://palabrasparavioleta.weebly.com/uploads/9/6/4/6/9646574/2006-signo-lexico-sintaxis.pdf>

Escandell-Vidal, M. Victoria (2007). *Apuntes de Semántica léxica*. [cap. 7 "Entre léxico y sintaxis", pàg. 129-148]. *Cuadernos de la UNED*. Madrid.

Espinal, M. Teresa i Jaume Mateu (2005). "La llengua a les frases fetes". *Artículos de Didáctica de la Lengua i de la Literatura* 36: 20-31.

Fábregas, Antonio (2013). *La morfología. El análisis de la palabra compleja*. Madrid: Síntesis.

Ginebra, Jordi i Pere Navarro (2015). "Concurrències lèxiques en català i en espanyol: uns quants contrastos." En À. Martín Escribà et al. (eds.). *Actes del Setzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Universitat de Salamanca, 1-6 de juliol de 2012*, vol. 2, pàg. 217-228. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Gràcia, Lluïsa (1994). *Morfologia lèxica. L'herència de l'estructura argumental*. Col·lecció Biblioteca Lingüística Catalana. Universitat de València.

Marantz, Alec (1997). "No Escape from Syntax. Don't Try Morphological Analysis in the Privacy of Your Own Lexicon". *UPenn Working Papers in Linguistics* 4.2: 201-225.

Mateu, Jaume (2002). "Lexicologia II. L'estructura semàntica de les unitats lèxiques". Dins M. Teresa Espinal (coord.). *Semàntica. Del significat del mot al significat de l'oració*, pàg. 139-182. Barcelona: Ariel Lingüística.

Mateu, Jaume (2015). "La estructura argumental". Dins Àngel J. Gallego (ed.). *Perspectivas de sintaxis formal*, pàg. 111-148. Madrid: Akal.

Mateu, Jaume (2020). "Lexicalized Syntax: Phraseology". Dins Joan A. Argenter i Jens Lüdtke (eds.). *Manual of Catalan Linguistics*. Berlín: De Gruyter.

Mendikoetxea, Amaya (2007). "En busca de los primitivos léxicos y su realización sintáctica: del léxico a la sintaxis y viceversa". dins Teresa Cabré (ed.). *Lingüística Teòrica: anàlisi i perspectives II* (Col·lecció: Monografies de *Catalan Journal of Linguistics*), pàg. 55-102. Bellaterra: Servei de Publicacions de la UAB.

Moreno Cabrera, Juan Carlos (2003). *Semántica y gramática. Sucesos, papeles semánticos y relaciones sintácticas*. Madrid: Editorial Antonio Machado.

Morimoto, Yuko (2017²). *El aspecto léxico: delimitación*. Madrid: Arco Libros.

Pustejovsky, James i Olga Batiukova (2019). *The Lexicon*. Col·lecció: *Cambridge Textbooks in Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ramchand, Gillian C. (2008). *Verb Meaning and the Lexicon. A First Phase Syntax*. Cambridge: Cambridge University Press.

Rosselló, Joana (2008²). "El SV: verb i arguments verbals". Dins Joan Solà *et al.* (dir.). *Gramàtica del català contemporani*. Cap. 13, vol. 2. Barcelona: Empúries.